

tudjuk birtokunkba venni. A könyvespolcon hiába sorakozik a sok-sok tudomány, ha nincs ki leüljön és megtanulja azt. A rajzasztalon hiába a legcsodálatosabb tervrajz, ha nincs, aki hozzáfogjon és megépítse. A múzeumokban hiába sorakozik a tiszta művészet szépsége, ha nincs, aki ihletődjék, gyönyörködjék benne, élvezze. Tanulni, dolgozni, megérteni, szüntelen, megállás nélkül, ez a műveltségyszerzés útja.

A műveltség csúcsra törés. Minden erő tudatos munkába állítása, hogy az életben a jobbat, igazabbat, szebbet, a többet éadjuk el. A szellemi műveltség az igazolt és rendszerezett ismeretek összessége a természet és az ember világából. Az esztétikai műveltség a művészet minden megnyilvánulása. A kőbaltás ember barlangrajza éppen úgy része ennek, mint Picasso modern festészete, a görög dráma csakúgy, mint Miller bármelyik színderabja, a zsoltárvers éppúgy, mint Homérosz vagy Ady költészete. Erkölcsi műveltség az etikai értékek ismerete és megvalósítása. Jelenti az erkölcsi magatartást, jellemet, jóságot, szeretetet, az abszolút értékek tiszteletét. Itt már nem tudásról van csupán szó, hanem elsősorban a cselekedetről. A műveltség itt nem az, hogy tudom, mi a művelt viselkedés, mi az emberi jóság, hanem az, hogy műveltség kívánta módon viselkedem és dolgozom az értékek megvalósításán.

Az általános műveltség lényeges kérdése a lelkeszi szolgálatnak. Szolgálatát, amit vállal, hogy Isten országát, az ember boldogságát munkálja, csak akkor végezheti el, ha azonosulni tud minden felebarátjával, aki hozzá fordul kérdéseivel. Ez pedig azt kívánja, hogy az általános műveltség minden ágában ismeretekkel rendelkezzen, természetesen nem a szaktudós elmélyültségével, de az élesen látó ember ismeretével és tudásával. Keresse mindenben a fényt, amit tovább lehet adni. Tartson lépést mindenben a korrallal, hogy a jelent meg tudja magyarázni. És lássa meg mindenben Istent. Ez a jelentősége a lelkeszi szolgálatban a teológiai felkészülésnek és az általános műveltségnek.

SZABÓ DEZSŐ

JELLEM ÉS PÉLDAADÁS A LELKESZI SZOLGÁLATBAN

I.

Mindenekelőtt tegyük fel a kérdést: mi is tulajdonképpen a *jellem*?

A magyar értelmező szótár szerint a jellem „valakire jellemző állandó lelki, akaratú tulajdonságok összessége. Valakinek erkölcsi elvekhez való, szilárd ragaszkodásban megnyilvánuló magatartása.“ Tágabb értelemben a jellem az egyénre jellemző lelki tulajdonságok, szűkebb értelemben az akaratú tevékenységben megnyilvánuló egyéni tulajdonságok összessége. Benne megtalálható az akarat által meghatározott tulajdonságok (pl. bátorság, munkakészség), az akaratú tevékenység ered-

ményességét biztosító sajátosságok (határozottság, megbízhatóság), az állandó jellegű érzelmek (kötelességérzés) és a személyiséget lényegesen befolyásoló értelmi tulajdonságok (felelősségtudat). Jellemes ember tehát az, aki nemes erkölcsi elveket vall és azokhoz feltétlenül ragaszkodik is. Jellemtelen az erkölcsileg ingatag, mindenre kapható ember. Jellemzilárdnak mondjuk azt az embert, aki állhatatos, erős jellemben megnyilvánuló erkölcsi tulajdonságokkal rendelkezik. Jellemgyengének pedig azt, aki állhatatlan és befolyásolható.

A fentiek ismeretében induljunk ki onnan, hogy mi mindannyian tagjai vagyunk az unitárius egyháznak, mely a maga 400 éves múltja során egyik fontos feladatának a vallás-erkölcsi nevelést tartotta és tartja ma is. Ennek a nevelésnek létjogosultságában nekünk kell hinnünk a legszilárdabban, értékéről nekünk kell meggyőződést szereznünk a leghatározottabban ahhoz, hogy a gondjainkra bízott gyülekezet életében is ezt a hitet kialakítani képesek legyünk; hogy az önzetlem, igaz, őszinte, tiszta vallásos lelkület kiművelésére jogot formálhassunk és érdemet szerezhessünk az egyesek és gyülekezeti tagok összességének esetében.

„Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket“ (Mt 28, 19) — szöveg Jézus a világba induló tanítványokhoz. Minden biztonnal azt akarta mondani a nyomába szegődőknek, hogy tanítsátok meg az embert helyesen, igazán, jól, békességesen és szépen élni, szívének Isten adta szeretetével, lelkének istenimádatával és sugárzó derűjével ebben a világban. De életet tanítani csak étellel lehet. Nem vérszegény, nem akármilyen étellel, de olyannal, mely minden körülmények között és minden vonatkozásában példaként szolgálhat, mely éppen a jellem munkája és győzelme által személyiséggé növi ki magát a szó legigazibb értelmében. A személyiséget olyan életállapotnak és értékfokozatnak mondhatjuk, amelyből származik minden érdem és ahová visszahull minden felelősség. Híveink lelkeinek a nevelése és gondozása a feladatunk. Mennyi művészetet, beleélést, ötletet, szorgalmat, kitartást, következetességet, hűséget, testi-lelki tisztaságot, mekkora szívet kíván, és csodát mégsem várhatunk ettől a munkától. A nevelés kibontakoztatás, és nem teremtés! Csak azt tudjuk a lélekből kihozni, ami benne mint lehetőség csíraszerűen rejtőzik. Milyen jó, hogy mi előnyös helyzetben vagyunk. Hisszünk az emberben, az ember jóra való képességében. Hisszünk, hogy Isten a maga képére és hasonlatosságára teremtett. Hisszünk, hogy Jézus, a nagy emberismerő, nem véletlenül intézte tanítványaihoz s rajtuk keresztül az örök emberhez nevezetes felhívását: „Legyetek azért ti tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes“ (Mt 5, 48). Maga Isten is ezt akarja, és ezért munkálkodik csendesen és mély, türelmes szeretettel.

Ebből a munkából részt kell vállalnunk nekünk is, mert ez van, illetve ez lesz reánk bízva. Lelkészekké kell lennünk a szó legnemesebb értelmében ahhoz — ma sokkal inkább, mint valaha —, hogy ezt a feladatot méltóképpen tölthessük be. Tévedés lenne azonban azt hinnünk, hogy a lelkészé válás pusztán és kizárólag akarati és szellemi adottságok következményeként megy végbe bennünk. Meggyőződésem, hogy azt eltanulni, titkát ellesni, jellegét elsajátítani senki nem tudja, akinek

lénye legmélyén nem él az elhivatás érzése és tudata, az az egész válonkat átjáró és inspiráló erő, mely a mi sokrétű szolgálatunk útján újramezést parancsol, és azt mondhatja velünk, hogy minden körülmények között érdemes! Érdemes még akkor is, ha úgy tűnik sokszor, hogy pusztába kiáltó szó a mi szavunk. De feltétlen szükséges ehhez, hogy akik a jézusi élet szolgálatába álltak, s személyes példájukkal adják át magukat annyira a feladatnak, hogy a rájuk bízott lelkekben egy pillanatra se támadjon kétség az általunk képviselt eszme igazsága felől! Ezt azonban csak azok tudják megtenni, akik a hivatásérettség és -tudat birtokában szigorú következetességgel, állandóan művelik belső emberüket, szilárdítják jellemüket, hogy az általuk pártoroltak példát, eszményképet lássanak bennük.

A jellem — karakter — eredeti értelmében szerintem kimetszett bélyeg, pecsétnyomot is jelent. Magunkra vonatkoztatva azt mondhatnánk, hogy Isten ügye szolgálatának: a lelkésznek egy magasabbrendű, eszményi életpecsétjét, kimetszett bélyegét kell magán hordania, s életének, gondolkodásának, érzéseinek és cselekedeteinek, de egész egyéniségének is ennek tudatában kell alakulnia a legcsodálatosabb eszménykép, a legnagyobb személyiség, Jézus és az Ő tanítása szüntelen szem előtt tartásával. Mit jelent, milyen követelményeket támaszt ez az eszménykép a lelkészi pályára lépőkkel és a már ott szolgálókkal szemben ma, ha eredményesen akarunk dolgozni ebben a hivatásban? Négy pontban felelek erre a kérdésre:

1. Az erkölcsi bátorság feltétlen szilárdsága
2. A szívós munkakészség és kitartó munka
3. A határozottság és megbízhatóság
4. Felelősségérzés és felelősségtudat.

1) Az elsőről, az erkölcsi bátorságról csak annyit jegyzek meg, hogy ez egyike az akarat által meghatározott tulajdonságoknak, és igen fontos szerepe van a tevékenység terén. Hiányában bizonytalankodókká, ingadozókká és befolyásolhatókká leszünk, s kitűzött életcélunk megvalósítása felé következetesen haladni nem tudunk.

2) A második ugyancsak az akarat által meghatározott tulajdonságok csoportjába tartozik.

Lelkiismeretesen, szorgalmasan, szépen végezzük el lelkészi szolgálatunkat, amelyre elhivatást és képeztetést nyertünk. Ha csupán szolgálataink végzését említem is, tartalmi és formai szempontból egyaránt olyanoknak kell lenniük, melyek híveinkben a rájuk áldozott komoly munka benyomását keltik minden esetben, és azt a határozott meggyőződést alakítják ki, hogy mi e szolgálatok értékeért, jóságáért és szépségeért komoly odaadással fáradoztunk. Támad-e ez a meggyőződés híveinkben vagy sem, ettől függ, ez dönti el elsősorban lelkészi minőségünk értelmét és erkölcsi hasznosságát is.

3) A harmadik pont alatt a határozottságot és megbízhatóságot említettem. Ezek az akarat tevékenység eredményességét biztosító sajátosságok. Mindkettő kifejlesztése s az azokhoz való szigorúan következetes ragaszkodás egy lelkész esetében a jó irányú nevelés hathatós eszköze. A határozottság és igazlelkűség a jellem legmélyebb ösztönéből

fakad. Abból a zárt egységből, mely az összes életnyilvánulásokat szoros egységbe fogja össze. „Légy őszinte magaddal szemben s oly biztos, mint a nap után jó az éjszaka, hogy másokkal szemben sem tudsz hazug lenni“ — olvassuk Hamlet szavait, s elgondoljuk, hogy mennyire igaz ez.

Az igazmondás azért is összefügg a jellemmel, mert a hazugság legtöbbször az emberektől való félelemből ered, s ezért akaratgyengeségre és gyávaságra vezet. A tiszta igazmondás a jellemesség egyik szimbóluma. Szenvedni is kell kétségtelenül érte és miatta, de boldog az a lelkes, aki csak ezért szenved életében, mert a legártatlanabb hazugság is kisebbiti bennünk azt az életerőt, mely a valót elfogadni és feldolgozni segít nekünk.

4) Az állandó jellegű érzelmek közül a kötelességérzést és a személyiséget leglényegesebben befolyásoló értelmi tulajdonságok közül a felelősségtudatot említettem meg. Életünkben az utóbbi időben sokat hangoztatott kíváncsalmként lépett fel mind a kettő. De különös hangsúlyt kap a mi esetünkben. Lelkesek vagyunk. Szellemünknek az örök szépre, igazra és jóra kissé másként kell rezonálnia. Lelkek örök sorsa van ránk bízva. Ez növeli felelősségünket. Ezért ha szép vonása is a személyiséggé nőtt emberi léleknek a felelősségérzet és -tudat, gyönyörűségessé lenni számunkra a Jézus igája és könnyűvé az Ő terhe mindaddig nem tud, míg nem kérjük: „Te gondolkozzál bennem, Istenem“, hogy a te szellemed és erőd segítségével boldogan érezzem és viseljem Érted, önmagamért és mindazokért a felelősséget, kiket reám bízál.

II

Szólni szeretnék a példaadás szerepéről is a lelkeszi szolgálatban. Kiindulok abból, hogy nekünk lelkeseknek számolnunk kell az evangélium szellemével. Nincs jogos helyünk a szószéken, a vallásórakon, a pásztoráció körében, míg ezt a szellemet nem szívtuk magunkba maradéktalanul! Mert mindaddig — bármily képzetek is legyünk —, míg ez a folyamat nem megy végbe bennünk, az evangéliumban levő forrás nem tud kitörni rajtunk keresztül, hogy szomjat oltó vízzé váljék, a benne rejlő tűz nem tud fellobogni és gyújtani, hogy a didergő lelkeket hevítse fel. Amivel magunk se rendelkezünk, hogyan adhatnánk abból másnak, akár csak egy embernek is? Van-e jogunk hitről, szeretetről, békességről, szelídlelkűségről, az imádság értékéről, könnyörületességről, derűs bizakodásról, becsületességről, önzetlenségről és még ki tudja hány lelki értékről prédikálnunk s azok gyűjtésére buzdítanunk híveinket, ha egyetlenegynek is közülünk tudomására jut, különösképpen pedig ha egyetlenegy is valami módon meggyőződést szerez arról, hogy mi mindezekkel ellentétes életet élünk? Tévedés lenne azt hinnünk úi., hogy a ránk bízott lelkek — bármilyen egyszerűek legyenek is azok — nem veszik észre, idővel nem fedezik fel azt az ellentétet, mely a szó és a tett, a megvallott hit és véghez vitt cselekedet között mutatkozik meg. Repedt harang nem adhat tiszta hangot — szokták mondani. Ilyen repedt haranghoz lesz hasonló az a lelkes is, aki életpéldájával nem

tudja alátámasztani az általa hirdetett evangéliumi igazságokat. Az emberek lassan megszokják talán, de áhítatra nem gerjednek szavára. Képzeljük csak el azt a lélektani jelenséget, hogy akiknek én beszélek, azok sohasem láthatnak olyannak, mint amilyen vagyok a valóságban. A legmesszebbmenő csalás ez, amit lelkésznek gyakorolni sohasem szabad.

Nem menthetjük magunkat azzal az elég sokat hallott könnyelmű kijelentéssel, hogy a szószéken pap vagyok, a földön én is csak ember. Akik így nyilatkoznak és eszerint élnek, megfeledkeznek egy igen fontos dolgról, mellyel pedig feltétlen számolnunk kellene. Az evangéliumnak annyi érvénye és becsülete van a reánk bízottak körében is, amennyit személyes értékünk szerez annak.

Azt mondjuk Jézussal, hogy Isten lényege a szeretet. Minden tettének ez a motívuma, formája és célja. A mi elsőrendű feladatunk — ennek figyelembevételével — az, hogy Isten szeretetét árásszuk a világba. Nem az, hogy kormányozzuk a lelkeket, hanem hogy szeretetet sugározzunk az életbe. A többi mind ebből árad, ennek függvénye és következménye kell hogy legyen, különben céltalan és eredménytelen lesz minden erőfeszítésünk. És ezt nem véletlenül hangsúlyozom ki. Lelkészi munkánk lényegében abból, illetve azokból a mozzanatokból tevődik össze, melyekkel a lelkeket Isten akarátának és a jézusi tanítások szellemének befogadására diszponáljuk. Ehhez nem elég a pusztá szó, nem elég a legszebb és legjobb prédikáció. Szív, szeretet és élet kell ide a zengzetes beszédek mellé. Fel kell mutassam életemnek az evangélium szellemétől áthatott s e szellemmel teljes összhangban álló cselekedeteimet. „Tedd a kezed a szívedre, ha van, / Lázás korunk ma csodákat fogan / És szörnyű bűnöket. / Nem elég az agy, szíved kell legyen, / Hogy ember maradj!”

És nagy szívünk kell hogy legyen — vigyük tovább a gondolatot —, ha azt akarjuk, hogy e tekintetben másokra is eredményesen hassunk, erre a megmaradásra mindenkit szinkronizáljunk.

E cél világos és tiszta. Úgy kell dolgoznunk és úgy kell imádkoznunk, hogy munkánk nyomán napról napra valósuljon meg Isten áldott világában az igaz, a jó és a szép. De valósuljon állandóan, szüntelen! Mert ezekből a legkevesebb is megvalósulva több, mint a lehetlenségek legragyogóbb ígérete.

Világunkban, életünkben szeretetre, jóságra, békességre, hitre, akaratra, igazlelkűségre, embertestvériségre, önzetlenségre mindig szükség van. Erkölcsi bátorságban, felelősségérzetben és — tudatban talán nem vagyunk még elég gazdagok. De hiszünk rendületlenül e hiányok pótlásának a lehetőségében. Ebben a hitben végezzük el a reánk háruló feladatokat minden esetben becsületesen egyházi és társadalmi téren, hazánkért és anyaszentegyházunkért. Jellemes, példamutató étellel neveljünk embert a jövőendő számára. Lelkek szent közösségét, komoly helytállással, úgy, mint akiknek nem a homlokán, de szívében ragyog egy magasabbrendű eszményi élet pecsétje, s állandóan többre kötelez lelkészi élethivatásunk mezején.

TÖRÖK ARON

AZ ÉLETTÁRS SZEREPE A LELKÉSZI SZOLGÁLATBAN

A lelkész szolgálata igényli az élettárs segítségét, erre a meggyőződésre jutottam 17 évi lelképásztori, 16 évi házaseset és egy évi eszperesi munka tapasztalatai és megfigyelései alapján. Gyülekezetépítő munka elképzelhetetlen az élettárs tevékeny közreműködése nélkül. Ezért olyan találó a lelkész számára az Oszövetség tanítása: „És mondá az Úr Isten: Nem jó az embernek egyedül lenni: szerzek néki segítő társat, hozzá illőt“ (1 Móz 2, 18).

Mikor nősüljön a lelkész?

Olyan kérdés ez, mely sok vitára adott alkalmat. Az utóbbi időkig lelkészeink tekintélyes része csak miután megkapta kinevezését valamelyik egyházközségbe, alapított családot. Véleményem szerint ez a természetes. A házasságkötésnek érzelmi vonatkozásain túl anyagi oldala is van. Azt is mondhatnám, hogy a harmonikus családi élet a legszükségesebb anyagi feltételek előzetes megteremtését kívánja. Igen sok boldognak indult családi élet felbomlását éppen az anyagiak hiánya okozta. A lelkésznek tudnia kell, hogy mit adhat, hol fog élni és hová viszi élettársát, mielőtt házassági ígéretet tenne; ezzel sok csalódást és kiábrándulást előzhetünk meg. Általános tapasztalat és felfogás, melyet én is osztok: jó, ha a lelkész előbb otthont teremt és azután hívja a „segítő társat, hozzá illőt“.

Az Egyházi Főtanács 1973. december 2-án tartott gyűlésében az alábbiakat mondotta ki:

„1. Az Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet I. évfolyamára csak nőtlen unitárius ifjak ajánlhatók, illetve Egyházi Képviseelő Tanács csak ilyen jelöltek felvételéhez járulhat hozzá;

2. Unitárius teológiai hallgatók a Teológiai Intézet négy évfolyamának elvégzése és a szakvizsga letétele után köthetnek házasságot.“

Egyházi Főtanács e határozat kimondásakor figyelemmel volt a Szervezeti Szabályzat 42—49. §-ban foglaltakra, valamint az Elnökség indoklására, mely szerint a házas teológiai hallgatók nevelése, és tanulmányos munkájuk mind több kívánnivalót hagy maga után. Én nem találok benne semmit, ami a fiatal lelkészek érdekeivel ellenkeznék. Sőt éppen az ők élet- és érdekvédelméről van itt szó; szem előtt tartva az általános érvényű egyházi érdekeket is.

Ajánlatos, hogy a lelkész akkor nősüljön, amikor a családi élet megteremtéséhez a feltételek biztosítva vannak.

Milyen legyen a lelkész élettársa?

A házasságkötést megelőzi az ismerkedés, az udvarlás, mely idő alatt az ifjak keresik az élettársat. Kölcsönösen tájékozódnak arról, hogy egymás iránti vonzalmuk komoly érzés-e vagy csupán futó szerelem? Van-e az életben közös, komoly céljuk? Tudják-e egymás személyét és meggyőződését becsülni, tisztelni? A lelkész a teológiai évek alatt felkészül munkájára, hivatására, megismerkedik azokkal a kérdésekkel, amelyekkel künn a munkamezőn, a gyülekezetben foglalkoznia kell, amelyek reávárnak és amelyek betöltése komoly hivatásérzetet igényel.